

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата філософських наук

ГОРОХОЛІНСЬКОЇ ІРИНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

на дисертацію

РУСИНА ІВАНА ІВАНОВИЧА

«Місіональна теологія Леслі Ньюбігіна»

на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук

зі спеціальності 09.00.14 – богослов'я

Феномени місії та діалогу є для людства новітньої доби не тільки наскрізними ідеями для саморефлексії та усвідомлення сутності себе й світу, але безперечно і практичними інтенціями, без імплементації яких годі сподіватися на гармонійність і морально злагоджене облаштування Життя – в усіх аспектах його вияву. А тому пов'язаний з цими феноменами комплекс питань актуалізується в якнайширшому масиві і наукових розвідок, і суспільно-культурних, соціальних ініціатив, освітніх та ціннісно-орієнтаційних програм тощо. Колізії узгодження індивідуальної та колективної відповідальності / безвідповідальності за власне майбуття і майбуття світу долаються настановою на ефективний і продуктивний діалог як місію кожного окремо і всіх спільно. Особливо актуальними такі інтенції стали в останні десятиліття, коли переосмислюється ставлення до змісту концептів секулярності / релігійності, глобалізації / індивідуалізації, соціального спокою / соціальних збурень. Навіть приклад суспільних реалій в Україні свідчить про те, що питання братерства та місії вимагають чіткої концептуалізації. І тут недостатньо декларацій, а потрібна ретельна гуманітарно-дослідницька робота з глибинним зверненням до самих джерел, на яких ґрунтується братерська спільнотність і ґрунтуватиметься місійна діяльність. Адже питання місії зажди передбачає концепт візії – стратегічної лінії та підґрунтя, що сутнісно вирізняє певну структуру задля втілення цих сутнісних ознак у конкретну місію не лише в окремих діях, але через постійне ціннісно-діяльнісне підтвердження модусів власної сутності.

Ще інтенсивніше такі ідеї піддаються рефлексії в богословських працях. Богослов'я будь-якої релігії у своїй цілісності передбачає синергійне поєднання віроповчальних (релігійно-онтологічних і сотеріологічних), моральних, еклезіологічних та соціальних складових. Витлумачення певного аспекту віровчення без діалогічної єдності його з іншими доктринальними масивами, а також морально-духовними спонуками і наслідками та дійсним місцем в діяльності церковної спільноти буде або доволі поверховим, або й хибним. А тому такими цінними видаються богословські спроби осмислення місії Церкви через призму вічного діалогу і досконалих взаємин любові іпостасей Святої Трійці. Особливо в час, коли неодноразово наголошується на актуальності повернення релігії в публічний простір, в умовах утвердження богослов'я як академічної науки в українському гуманітарному просторі – проблематика місії Церкви через призму діалогічності як методологічного базису є схвальним об'єктом актуалізації.

Рецензоване дисертаційне дослідження Івана Івановича Русина справді відзначається новизною, адже постать мислителя, на ґрунті вчення якого вибудовується структура дисертації й богословські погляди якого є предметом вивчення, – мало znana для українських вчених-гуманітаріїв, зокрема і самих богословів. Уже список використаних джерел та літератури підтверджує факт внесення до наукового обігу значного ідейного ресурсу, котрий не є перекладений українською мовою. Леслі Ньюбігін – непересічний богослов із дуже цікавою біографією – як життя, так і творчості. І це позитивно відобразилося на інтересі та глибинній включеності думки дисертанта в його дискурс. Захоплення його ідеями – що чітко прослідковується в тексті дисертації – впливає на її структуру та стилістику викладу.

І. Русин досить системно увиразнює аспекти новизни дослідження та ті наукові результати, котрі були ним здобуті при розв'язанні основних дослідницьких завдань. Через конкретні дефініції розкривається система поглядів Леслі Ньюбігіна на феномен місії як діяльності Бога та Церкву як конкретний інструмент діалогу Бога із світом.

Леслі Ньюбігін (і слідом за ним – у творчому інтерпретативному форматі – дисертант) пропонує зрозуміти сутність місії на найбільш глибокому рівні – не тільки й не стільки як конкретні аспекти діяльності Церкви, а власне через аналіз її сутнісних ознак і витлумачення феномену діалогу в любові Бога-Отця, Бога-Сина та Бога – Духа Святого. При цьому береться до уваги фактор специфіки і водночас єдності Місії кожної з іпостасей як горизонту реалізації будь-яких земних церковних і моральних місій. Під таким кутом зору змінюється оцінка глибини вкоріненості в місійну природу Церкви проблеми ставлення до Іншого. А відповідно, цим зумовлюється і спрямованість наративу проповіді навернення та інтенсифікується робота над усвідомленням християнського служіння як слідування за Христом.

У першому розділі автор намагається з'ясувати передумови та обставини формування богословської концепції Леслі Ньюбігіна. Постання будь-якого мислителя, а надто богослова, відбувається як процес внутрішньої роботи та рефлексії над наявною соціальною дійсністю, власним світоглядом та під впливом конкретних зовнішніх культурних, географічних, економічних, політичних чинників. Тож перший параграф дисертаційної роботи репрезентує нам життєвий шлях Леслі Ньюбігіна через призму бачення конкретних дослідників, що вдаються до висновків про взаємозв'язок життя та поглядів цього богослова. «Своїм безпосереднім місіонерським служінням, активною діяльністю в екуменічних організаціях і проектах та дослідженнями Ньюбігін справив потужний вплив на розвиток місіології. Він втілював у собі унікальне поєднання польового практика і проникливого дослідника, який здатний осмислювати досвід і передбачати нові виклики та можливості» (с.29). Представляючи систему поглядів дослідників ідейних і практичних здобутків Ньюбігіна, дисертант уже з перших сторінок робить варту схвалення спробу діалогічного викладу матеріалу через звернення до значної кількості джерел, котрі працюють на цілісність розв'язання дослідницьких завдань дисертації, доповнюють одне одного, демонструють обізнаність та широку богословську ерудицію дисертанта. Інтелектуальна наснаженість тесту підтверджується й розмірковуваннями в межах параграфу і щодо питань церковної історії з глибинними богословськими акцентуаціями та обміркуванням

їхньої світоглядної та культурної зумовленості. Другий параграф першого розділу розгортає дискурс феномена місії в теології XXI століття. Обмірковуючи різні підходи та даючи семантичний аналіз концептуалізуючих термінів, дисертант доходить висновку, що «Місія, не дивлячись на те, що бачиться як дія Церкви, насправді є атрибутом Бога. Саме Бог є місіонер і тому місія є саме Його місією, яку Він ініціює і вершить як Бог Отець, Син і Дух Святий» (с. 98). Такий висновок з аналітичного осмислення історіософії та богослов'я місії в творах інших дослідників, слугуватиме для подальшого викладу дисертаційного матеріалу визначальним методологічним імпульсом.

У другому розділі дисертант звертається до однієї з найскладніших богословських проблем – тринітарного богослов'я. Через розкриття свого бачення христології, пневматології Леслі Ньюбігін й вибудовує різницю у баченні місіонерської та місійної діяльності. Місія Церкви закономірно виводиться богословом із місії Бога. «Рефлексія над Трійцею як джерелом і суб'єктом місії дозволяє Ньюбігіну просунути далі в усвідомленні тринітарних засад місії. Він говорить про Трійцю як початок місії не у часовому і позиційному вимірі, а у онтологічному і сутнісному. Місія не просто починається з Бога, або Богом, місія починається у Богіві. Іншими словами місія починається у внутрішній природі Бога як Трійці» (с.115). Такі міркування, на наше переконання, наснажують богословський дискурс місії глибинним аксіологічним спрямуванням, котре знаходить своє вивершення у Заповідях Любові та Служіння Іншому. Дисертант доволі повно аналізує герменевтичні прочитання біблійних текстів Ньюбігіном задля цілісного представлення єдності Тринітарної сутності Бога та місійної сутності Церкви.

Практичний вихід таких міркувань розгортається у тексті третього розділу дисертації через розкриття нормативності взаємозв'язку Церкви, світу і Бога. Продуктивним видається висновок про те, що дійсна місійність передбачає не надання місіонерських повноважень Церквою певним місіонерам, а відповідальне ставлення до власної сутності як місії. Тут Ньюбігін доволі доцільно вводить поняття відповідальності Церкви у світі. Іншими словами виникає дихотомія між відповідальністю окремого місіонера й відповідальністю Церкви за ефективність

виконуваної місії. А істинна місія – це значно більше, ніж розширення Церкви. Прикметно, що такі міркування підводять думку дисертанта до висновку: «...головним завданням Божої місії є не християнізація, а побудова здорового та стійкого суспільства – справжньої ойкумени» (с.164). Така настанова створює передумови для кроків дійсного морального та релігійного розвитку особи на шляху плекання себе в Церкві Христовій на образ Христа. Але найбільш гуманістичним і таким, що сприяє дійсному релігійному діалогу як в межах конкретної конфесії, так і в міжконфесійній площині є визначення релігії, котре дає Ньюбігін. Його визначення доволі близьке до кантівської чи фромівської традиції, де істинна релігійність вимірюється не історичною назвою, а тими діями, котрі підтверджують вірність певній традиції. Іншими словами – дії кожного християнина повинні бути спрямовані на дійсне відтворення у власній практиці Христових настанов. Доволі продуктивним є й систематизація діалогу в контексті концепту місійності та тринітарності: 1) діалог як зустріч; 2) діалогічна контекстуалізація; 3) діалогічна місія у міжконфесійному контексті. Розгортання рефлексій довкола цих понять спонукає дисертанта чітко демонструвати, що «єдність, як зазначає Ньюбігін, не має на увазі уніфікацію, а динамічні стосунки, щирий діалог і навіть напругу. Одною з умов екуменізму і співпраці церков Ньюбігін називає усвідомлення припущення можливості помилковості власного богослов'я» (с.251). Таке бачення створює передумови для екуменічних ініціатив і їхньої дієвості та спільного розв'язання важливих соціально-ціннісних проблем.

Висновки, котрі систематизують розв'язання дослідницьких завдань є логічними та демонструють високу богословську культуру дисертанта. Як свідчить текст роботи та автореферат, дисертант має достатню кількість наукових публікацій та апробацій результатів власного дослідження. Кількісні і якісні вимоги щодо опублікування результатів кандидатських дисертацій виконані.

Водночас зробимо й ряд зауваг рекомендаційного характеру.

1. Усвідомлюючи ідейну зумовленість запропонованого дискурсу конфесійною приналежністю Леслі Ньюбігіна, все ж вважаємо, що задля подолання конфесійних меж в науковій роботі з богослов'я, було б вартим

звернення до робіт католицьких та православних богословів, котрі долучалися до суміжної богословської рефлексії (Августин Блаженний, Григорій Богослов, Іоан Павло II, Іоан Зізіулас тощо) – хоча б у компаративному ключі. Це становило б додатковий базис для глибшого усвідомлення схожостей чи відмінностей традицій і їхнього дискурсивного потенціалу. Окрім ідейно-теоретичної цінності, це додало б і практичної значущості отриманим результатам, що власне спрямовані на гармонізацію релігійного життя віруючого, а в такому векторі працювали б на гармонізацію життя уже віруючих різних конфесій за умови віднаходження спільності в їхніх доктринальних засадах.

2. Подекуди дисертація доволі ускладнена, можливо, надмірною схоластизацією деяких блоків тексту, що перешкоджає стовідсотковій «прозорості прочитання». З одного боку, це виправдано специфікою обраного предмета дослідження та конкретною методологією написання богословських текстів. Але все ж в умовах, коли йдеться про важливість міждисциплінарної взаємодії для розширення горизонтів гуманітаристики, долучення до богословського дискурсу ширшого кола зацікавлених, такий підхід до викладу може бути шляхом інтелектуальної консервації вагомих розвідок лише для «кола обраних». Дещо «розмиває» ефективність донесення висновків та ідей методика викладу через часті дефініції, а надто коли термін \ категорія, що визначається, є водночас і означувальним словом.

3. Подекуди в тексті бракує дистанціювання автора від предмета / персоналії дослідження. Усвідомлюючи, що будь-який науковий текст передбачає власні наукові (у даному випадку богословські) узагальнення, інколи важко визначити, чи дисертант репрезентує богословські констатації слідом за творами Ньюбігіна, чи вдається до власної богословської концептуалізації досліджуваних питань та богословських проблем, а отже простежити межу методологій Ньюбігіна та Русина, що природно мають право існувати в синергії викладу, але все ж бути окресленими і увиразненими як відмінні.

4. Роботі важко закинути відсутність практичної цінності як для суспільства, так і для Церкви. Але все ж доволі цікаво було б на сторінках роботи простежити хоча б побіжно паралелі із релігійним та соціальним життям сучасної України. Як

ідеї Леслі Ньюбігіна можуть стати в пригоді під час налагодження соціального миру та духовно-релігійної гармонії, міжрелігійного діалогу в українському суспільстві? Адже дисертант і сам вказує у «Вступі», що в роботі реконструйована місіональна теологія «з її теоретичними й практичними імплікаціями в богословському дискурсі та духовному житті сучасних християнських спільнот» (с. 3). Теоретично така імплікація добре обґрунтована, проілюстрована прикладами із діяльності місійної діяльності Церкви в Індії та інших країнах. А от українські реалії, не знайшли місця навіть як побіжна лінія викладу (лише поодинокі констатації потенційної можливості та актуальності).

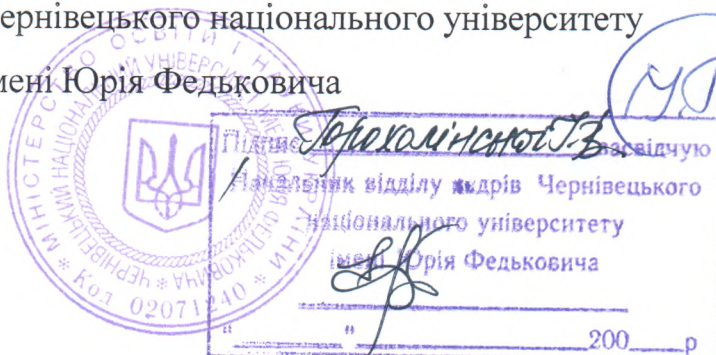
Втім, незважаючи на зазначені зауваження, дисертація виконана на відповідному науковому та методологічному рівні, а її положення насичені ідейно-теоретичним потенціалом до гармонізації розуміння ролі і місії Церкви та життя конкретного християнина як члена Церкви з огляду на її місійну сутність. Загалом поставлена мета досягнута, а дослідницькі завдання належно і цілісно розв'язані, положення, що виносяться на захист є обґрунтованими, а сама робота є цілісним і самостійним дослідженням. Знайомство з текстом дисертації та автореферату дає підстави твердити, що робота «Місіональна теологія Леслі Ньюбігіна» Русина Івана Івановича є завершеним дослідженням актуальної наукової проблеми, що відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Кабінетом Міністрів України (Постанова №567 від 24 липня 2013 р., з усіма змінами затвердженими подальшими Постановами Уряду України), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.14 – богослов'я.

Офіційний опонент:

Кандидат філософських наук, асистент кафедри
культурології, релігієзнавства та теології

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

І.В. Горохолінська